

بیانیه آمارهای کتابخانه‌ای

پیشینه

اولین اقدام برای تولید این سند پیشنهاد کلودیا لوکس¹، در کنفرانس مونترال (اگوست ۲۰۰۸) بود. ایده این بود که سندی معتبر ارائه شود که ضمن اینکه آمارهای کتابخانه‌ای را نشان می‌دهد، دلیل موثقی هم باشد برای اثبات اینکه کتابخانه‌ها برای کاربران و جامعه ارزش قائل هستند.

داده‌های آماری برای مدیریت داخلی کتابخانه ضروری است، اما می‌توان استفاده‌های بیشتری هم از آن داشت. زمانی که آمار به سیاست‌گذاران، موسسات مالی و عموم مردم، ارائه می‌شود، می‌تواند بر برنامه‌ریزی راهبردی تاثیر بگذارد و همچنین به ایجاد و حفظ حس اعتماد به کتابخانه‌ها کمک کند.

بیانیه آمارهای کتابخانه‌ای

خدمات کتابداری و اطلاع‌رسانی از طریق حفظ میراث فرهنگی، پشتیبانی از گسترش تامین منابع، ممکن کردن آموزش و پژوهش، حمایت از مفاهیم بین‌المللی و کمک به بهتریستن اجتماع، به جامعه خدمت می‌کند. (آلکس بایرن، ۲۰۰۵)

داده‌های آماری می‌توانند تفاوت ایجاد کنند

اطلاعات کمی و کیفی در مورد خدمات کتابخانه، استفاده از کتابخانه و کاربران کتابخانه برای روشن ساختن و تائید ارزش والایی که کتابخانه‌ها ایجاد می‌کنند، ضروری است.

ارزش اطلاعاتی چنین داده‌هایی بستگی به سرعت و جامعیت آنها دارد، بنابراین ضروری است که تمام کتابخانه‌های یک کشور، در آن مشارکت داشته باشند.

¹ Claudia lux

آمارهای کتابخانه‌ای، برای مدیریت مؤثر کتابخانه لازم است، اما از آن مهم‌تر، نقش آن در ارتقاء خدمات کتابخانه‌ای به انواع ذینفعان است: مانند سیاست‌گذاران و سرمایه‌گذاران، مدیران و کارمندان کتابخانه، کاربران بالفعل و بالقوه، رسانه‌ها و عموم مردم. در این موارد آمارها، هدف سیاست‌گذاران و سرمایه‌گذاران است و برای تصمیم‌گیری در سطح خدمات و برنامه‌راهبردی آینده، ضروری‌اند.

آمارهای کتابخانه‌ای می‌تواند با تحلیل موفقیت کتابخانه‌های تأسیس شده که توانسته‌اند دسترسی به اطلاعات مرتبط را برای تمام گروه‌های جمعیتی تضمین کنند، ارزش منابع اطلاعاتی را آشکار سازد.

چیزی که آمارهای کتابخانه‌ای نشان می‌دهد

آمارهای کتابخانه‌ای با اندازه‌گیری درون‌داد کتابخانه‌ها (منابع شامل ساختمان‌ها، تجهیزات، کارکنان و مجموعه‌ها است) میزان مشارکت سیاست‌گذاران و مقامات را در خدمات کتابخانه‌ای، نشان می‌دهد.

با سنجش برون‌داد کتابخانه‌ها، استفاده از خدمات و مجموعه کتابخانه الکترونیکی و سنتی، کتابخانه‌ها نشان می‌دهند که خدمات آنها برای جمعیت هدف آنها مناسب است.

مقایسه داده‌های درون‌داد و برون‌داد نشان می‌دهد که آیا کتابخانه‌ها خدمات‌شان را به گونه‌ای سازماندهی کرده‌اند که مقرون به صرفه باشد یا نه؟

داده‌هایی پیرامون استفاده و پذیرش خدمات کتابخانه، می‌تواند بر دستاورد کتابخانه برای جمعیت هدف دلالت داشته باشد. چنین نتایجی (در سواد، مهارت‌های جستجوی اطلاعات، موفقیت آموزشی یا شمول اجتماعی) درجایی که اطلاعات کیفی در مورد پیمایش‌های کاربران به نتایج آماری اضافه شود بیشتر قابل رؤیت خواهد بود.

کتابخانه‌ها، در جهان اطلاعاتی در حال تغییر، مسئولیت‌هایی بر خود فرض کرده‌اند. آنها برای مدیریت و بهبود امور جدید نیاز به آمارهای جدید دارند.

کیفیت آمارهای کتابخانه‌ای

داده‌های صحیح، قابل اعتماد و قابل مقایسه برای داشتن آمارهای کتابخانه‌ای ارزشمند و مفید، مهم است. کیفیت آمارهای ملی - و براساس آن، آمارهای بین‌المللی مربوط به کتابخانه - بستگی به دقت و سرعت هر کتابخانه در ویرایش بی‌دقتی‌ها و خطاها دارد. برای به دست آوردن نتایج قابل مقایسه در منطقه و کشور هم باید تعاریف و روش‌های یکدستی استفاده شود.

همه کتابخانه‌ها نحوه اداره یکسانی ندارند. بعضی‌ها به موسسات خاص (مانند دانشگاه‌ها، شرکت‌های تجاری) یا جوامع خاصی خدمت ارائه می‌کنند. موسسات دیگری ممکن است وجود داشته باشند که در مورد مأموریت‌ها، کارکردها و قوانین کتابخانه‌ها در منطقه تحت پوشش خود تصمیم بگیرند. بنابراین ممکن است مؤسسات مختلف و سازمان‌ها با موضوعات مختلف، مسئولیت جمع‌آوری داده، درباره کتابخانه‌های تحت پوشش خود را داشته باشند. گردآوری داده‌های کتابخانه‌ای، همیشه در یک کتابخانه منفرد شروع می‌شود، اما هدف باید گردآوری داده‌ها در سطح منطقه‌ای یا ملی باشد. برای این هدف کتابخانه‌ها باید برای تشکیل شبکه منطقه‌ای یا ملی، همکاری کنند و آمار کتابخانه‌ای را برای اطمینان از اینکه نظام کتابخانه ملی بطور مؤثری عمل می‌کند به دست آورند.

پرسشنامه نمونه

به دلیل وجود تنوع در مسئولیت‌ها در آمار کتابخانه‌ای، استفاده از پرسشنامه متحدالشکل با داده‌ها و روش‌های استاندارد شده بسیار مهم است.

به این دلیل، یک مدل استاندارد پرسشنامه‌ای برای کتابخانه‌های عمومی و دانشگاهی طراحی شده است که ضمیمه پروژه‌های ایفلا و یونسکو و ایزو- سازمان بین‌المللی استانداردسازی- است. براساس استاندارد ایزو برای آمارهای کتابخانه‌ای، پرسشنامه‌ای با ۲۳ پرسش طراحی شده است که هم به خدمات کتابخانه‌های سنتی و هم الکترونیکی توجه دارد. آزمون‌هایی در آمریکای لاتین و کارائیب، امکان استفاده از تسهیلات پرسشنامه نمونه را برای گردآوری آمار کتابخانه‌ای در قالبی قابل مقایسه، تأیید می‌کند.

آمار الگوی کتابخانه‌ای، درون‌داد و برون‌داد کتابخانه‌ها را برجسته می‌کند و نقش کتابخانه را به عنوان نقطه دسترسی به اطلاعات، مرکز ملاقات و ارتباط، و مکانی برای تحقیق و یادگیری، نشان می‌دهد. اگر این اطلاعات را با داده‌های اجتماعی- جمعیتی یونسکو به عنوان مثال وضعیت سواد، آموزش و دسترسی به اینترنت در جامعه، در کنار هم بگذاریم، نتایج بیشتری به دست خواهد آمد.

بودجه‌ریزی، قانون‌گذاری و شبکه‌ها

دولت‌ها و دیگر ارکان تصمیم‌گیر، به ایجاد و تامین بودجه کافی برای واحدی جهت تدوین آمارهای ملی کتابخانه‌ای براساس پرسشنامه نمونه و حمایت از مسئولین محلی برای جمع‌آوری این آمارها تشویق می‌شوند.

انجمن بین‌المللی باید از خدمات کتابداری و اطلاع‌رسانی برای جمع‌آوری و مقایسه متحدالشکل آمار مربوطه در مورد منابع و خدمات، حمایت کند و به این ترتیب نقش کتابخانه‌ها را برای سواد و سواد اطلاعاتی، آموزش و فرهنگ بهبود بخشیده و از آن حمایت کند.

برای اطمینان از اینکه کتابخانه‌ها بطور مؤثر فعالیت می‌کنند و مشارکت آنها در جامعه دانشی شناخته می‌شود، ایفلا و یونسکو برای حمایت و گسترش نظام ملی آماری اعلام آمادگی می‌کنند.

به منظور دستیابی به اطلاعات پایا، آموزش اندازه‌گیری برای آمارهای کتابخانه‌ای باید در سطح همکاری‌های بین‌المللی گسترش یابد. هدف نهایی باید از یک طرف داشتن آمارهای یک کتابخانه برای مدیریت موثر باشد و از طرف دیگر، گردآوری و هماهنگ کردن اطلاعات کتابخانه در جهت به دست آوردن مقیاس ملی و در نهایت بین‌المللی برای مشارکت کتابخانه در یادگیری و سواد اطلاعاتی و توسعه اقتصادی و فرهنگی و اجتماعی باشد.

اجرای بیانیه

بدین وسیله درخواست می‌شود، تصمیم‌گیرندگان در تمام سطوح و انجمن کتابخانه‌های سراسر جهان این بیانیه را جهت عملی سازی اصول و دستورالعملهای توصیف شده، انتشار دهند.

تائیدشده توسط هیئت مدیره، ۹ اپریل ۲۰۱۰

ترجمه از مریم حسن زاده، کارشناس مسئول گروه استاندارد نهاد کتابخانه‌های عمومی ایران